

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

15 päivänä joulukuuta 2016*

Ennakkoratkaisupyyntö — Direktiivi 2005/29/EY — Sopimattomat elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien väliset kaupalliset menettelyt — Harhaanjohtava kaupallinen menettely — Pyramidimyyntijärjestelmä — Uusien jäsenten maksamat suoritukset ja järjestelmään jo liittyneiden jäsenten saamat korvaukset — Epäsuora taloudellinen yhteys

Asiassa C-667/15,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka hof van beroep te Antwerpen (Antwerpenin ylioikeus, Belgia) on esittänyt 3.12.2015 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 14.12.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht

vastaan

Paul Adriaensen,

Werner De Kesel ja

The Right Frequency VZW,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja E. Regan sekä tuomarit J.-C. Bonichot (esittelevä tuomari) ja A. Arabadjiev,

julkisasiamies: E. Sharpston,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht, edustajinaan J. Muyldermans, P. Maeyaert ja P. Vlaemminck, advocaten,
- Paul Adriaensen, Werner De Kesel ja The Right Frequency VZW, edustajanaan R. Peeters, advocaat,
- Euroopan komissio, asiamiehinnään M. van Beek ja D. Roussanov,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta 11.5.2005 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/29/EY ("sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi"; EUVL 2005, L 149, s. 22) liitteessä I olevan 14 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht (jäljempänä Loterie Nationale) ja toisaalta Paul Adriaensen, Werner De Kesel ja The Right Frequency VZW ja joka koskee sellaisen järjestelmän järjestämistä ja mainostamista, jossa Belgiassa järjestettyihin julkisiin lottoarvontoihin on mahdollista osallistua kollektiivisesti ja jonka nimi on "Lucky 4 All" (jäljempänä Lucky 4 All -järjestelmä).

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 3 Direktiivin 2005/29 johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
"Tällä direktiivillä suojellaan nimenomaisesti kuluttajien taloudellisia etuja elinkeinonharjoittajien sopimattomilta kaupallisilta menettelyiltä. –"
- 4 Kyseisen direktiivin 17 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
"Oikeusvarmuuden lisäämiseksi on suotavaa nimetä ne kaupalliset menettelyt, joita pidetään kaikissa olosuhteissa sopimattomina. Liitteessä I on sen vuoksi täydellinen luettelo kaikista kyseisistä menettelyistä. Nämä ovat ainoat kaupalliset menettelyt, joita voidaan pitää sopimattomina ilman 5–9 artiklan säännöksiin perustuvaa tapauskohtaista arviointia. Luetteloa voidaan muuttaa vain muuttamalla tätä direktiiviä."
- 5 Mainitun direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:
"Tämän direktiivin tarkoituksena on tukea sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa ja saavuttaa korkeatasoinen kuluttajansuoja lähentämällä jäsenvaltioiden lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset, jotka koskevat kuluttajien taloudellisia etuja vahingoittavia sopimattomia kaupallisia menettelyjä."
- 6 Saman direktiivin 2 artiklan d alakohdassa säädetään seuraavaa:
"Tässä direktiivissä tarkoitetaan:
d) 'elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisillä kaupallisilla menettelyillä' (jäljempänä myös 'kaupallisilla menettelyillä') elinkeinonharjoittajan tointa, mainitsematta jättämistä, käyttäytymistä tai edustamista, kaupallista viestintää, mukaan lukien mainontaa ja markkinointia, joka liittyy välittömästi tuotteen myynnin edistämiseen, myymiseen tai toimittamiseen kuluttajille;"

7 Direktiivin 2005/29 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä sovelletaan 5 artiklassa tarkoitettuihin elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin sopimattomiin kaupallisiin menettelyihin ennen jotakin tuotetta koskevaa liiketointa ja sen jälkeen.”

8 Kyseisen direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimattomat kaupalliset menettelyt ovat kiellettyjä.

2. Kaupallinen menettely on sopimaton, mikäli:

a) se on huolellisen ammatinharjoittamisen vaatimusten vastainen;

ja

b) se vääristää olennaisesti tai on omiaan vääristämään olennaisesti menettelyn saavutettavissa tai kohteena olevan keskivertokuluttajan tai, kun kaupallinen menettely on suunnattu tietyille kuluttajaryhmälle, ryhmään kuuluvan keskivertohenkilön taloudellista käyttäytymistä tuotteeseen nähden.

--

4. Sopimattomia ovat erityisesti kaupalliset menettelyt, jotka ovat:

a) harhaanjohtavia 6 ja 7 artiklassa esitetyn mukaisesti;

tai

b) aggressiivisia 8 ja 9 artiklassa esitetyn mukaisesti.

5. Liitteessä I on luettelo niistä kaupallisista menettelyistä, joita pidetään kaikissa olosuhteissa sopimattomina. Samaa luetteloa on sovellettava kaikissa jäsenvaltioissa ja sitä voidaan muuttaa ainoastaan muuttamalla tätä direktiiviä.”

9 Mainitun direktiivin liitteessä I, jonka otsikko on ”Kaupalliset menettelyt, joita pidetään kaikissa olosuhteissa sopimattomina”, olevassa 14 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Pyramidimyyntijärjestelmän luominen, käyttäminen tai edistäminen; järjestelmässä kuluttajan tekemän suorituksen vastineena on mahdollisuus saada korvausta etupäässä muiden kuluttajien värväämisestä järjestelmään eikä tuotteiden myynnistä tai kulutuksesta.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

10 Loterie Nationale on julkisoikeudellinen osakeyhtiö, joka on sijoittautunut Belgiaan, jossa sen tehtävänä on julkisten lottoarvontojen järjestäminen. Kyseinen yhtiö nosti rechtbank van koophandel te Antwerpen, afdeling Antwerpenissa (Antwerpenin kauppatuomioistuin, Antwerpenin osasto, Belgia) kanteen, jossa se vaati kyseistä tuomioistuinta vahvistamaan, että Lucky 4 All -järjestelmä merkitsi kiellettyä pyramidimyyntijärjestelmää tai ainakin harhaanjohtavaa kaupallista menettelyä.

11 Mainittu tuomioistuin antoi 7.10.2014 tuomion, jossa se totesi, että Lucky 4 All -järjestelmän järjestäminen ja mainostaminen todellakin merkitsi harhaanjohtavaa kaupallista menettelyä. Kyseinen tuomioistuin totesi sitä vastoin, että yksi niistä edellytyksistä, jotka unionin tuomioistuin on maininnut tuomiossaan 3.4.2014, 4finance (C-515/12, EU:C:2014:211), ja jonka perusteella kaupallinen menettely

- voidaan luokitella direktiivin 2005/29 liitteessä I olevassa 14 kohdassa tarkoitetuksi pyramidimyyntijärjestelmäksi, ei täyttynyt. Mainittu tuomioistuin katsoi täsmällisemmin, ettei sen korvauksen, joka Lucky 4 All -järjestelmässä jo oleville jäsenille maksettiin, rahoitus riippunut ”etupäässä” tai ”pääasiassa” uusien osallistujien maksamasta suorituksesta.
- 12 Loterie Nationale valitti kyseisestä tuomiosta hof van beroep te Antwerpeniin (Antwerpenin ylioikeus, Belgia) erityisesti sillä perusteella, että alioikeus oli katsonut virheellisesti, ettei Lucky 4 All -järjestelmä merkinnyt kiellettyä pyramidimyyntijärjestelmää.
- 13 Kansallinen tuomioistuin toteaa tältä osin, että Lucky 4 All -järjestelmä tarjoaa mahdollisuuden muodostaa sellaisten henkilöiden ryhmiä, jotka haluavat osallistua Loterie Nationalen järjestämiin lottoarvontoihin. Kyseisen järjestelmän perusajatuksena on se, että pelaamalla yhdessä pelaajat parantavat voittomahdollisuuksiaan. Mainitun järjestelmän mukainen kokonainen pelaajaryhmä muodostaa kahdeksantasosen pyramidin ja mahdollistaa samalla kertaa 9 841 yhdistelmän pelaamisen.
- 14 Liittyessään Lucky 4 All -järjestelmään uusi osallistuja maksaa ensiksi 10 euron suuruisen maksun saadakseen ”liittymispaketin” ja sen jälkeen noin 43 euron suuruisen kuukausimaksun. Lottokupongit hankitaan jälkimmäisellä maksulla. Siirrettyään kuukausimaksunsa järjestelmän tilille pelaaja voi verkossa täyttää lomakkeen, jossa hän voi valita kymmenen lottoriviä viikkoa kohden. Tämän jälkeen kyseisen järjestelmän edustaja toimittaa kaikkien osallistujien lottokupongit myyntipisteeseen. Mahdolliset voitot jaetaan etukäteen määrättyllä tavalla. Täsmällisemmin ottaen tietyn yhdistelmän voittaja saa 50 prosenttia kokonaisvoitosta ja 40 prosenttia jaetaan kahdeksalle kyseisen yhdistelmän alapuolella olevalle tasolle, kuitenkin siten, että Lucky 4 All -järjestelmä hallitsee itse kunkin ryhmän neljää ensimmäistä tasoa ja että ensimmäiset pelaajat hyväksytään siten vasta tasolle 5. Voiton jäljelle jäävä 10 prosentin osuus käytetään uusien yhdistelmien hankintaan. Miljoonan euron ylittävää osaa ei jaeta pelaajille, joten pelaajien voitoille on asetettu yläraja.
- 15 Kansallinen tuomioistuin palauttaa mieleen, että tuomiosta 3.4.2014, 4finance (C-515/12, EU:C:2014:211) ilmenee, että direktiivin 2005/29 liitteessä I määritellyjä pyramidimyyntijärjestelmiä koskeva kielto perustuu kolmeen kumulatiiviseen edellytykseen. Kansallisen tuomioistuimen mukaan nyt käsiteltävässä asiassa on kiistatonta, että Lucky 4 All -järjestelmä täyttää kaksi ensimmäistä edellytystä. Yhtäältä kyseisessä järjestelmässä luvataan korotettuihin voittomahdollisuuksiin perustuvan taloudellisen edun toteutuminen, ja toisaalta kyseisen lupauksen toteuttaminen riippuu uusien jäsenien liittymisestä järjestelmään yhä enenevässä määrin.
- 16 Kolmannen edellytyksen osalta kansallinen tuomioistuin muistuttaa, että kyseinen edellytys täyttyy ainoastaan, jos uusien jäsenien maksamilla suorituksilla etupäässä rahoitetaan järjestelmään jo liittyneiden jäsenten saamia korvauksia. Tämä edellytys edellyttää kansallisen tuomioistuimen mukaan näin ollen sitä, että maksettujen suoritusten ja suoritettujen korvauksen välillä on taloudellinen yhteys. Kyseisen tuomioistuimen mukaan ei kuitenkaan ole varmaa, että tietty järjestelmä voidaan kieltää silloin, kun kyseinen yhteys on ainoastaan epäsuora. Kansallinen tuomioistuin katsoo, ettei unionin tuomioistuin ole tältä osin omaksunut yksiselitteistä kantaa tuomiossa 3.4.2014, 4finance (C-515/12, EU:C:2014:211).
- 17 Hof van beroep te Antwerpen (Antwerpenin ylioikeus) on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:
- ”Edellyttääkö direktiivin 2005/29 liitteessä I olevan 14 kohdan soveltaminen, että kielletystä pyramidipelistä on kyse vain, jos taloudellisen lupauksen toteuttaminen jo liittyneille jäsenille riippuu etupäässä tai pääasiassa uusien jäsenten maksamien suoritusten suorasta eteenpäin maksamisesta (’suora yhteys’),

vai

riittääkö se, että kyseisen taloudellisen lupauksen toteuttaminen jo liittyneille jäsenille riippuu etupäässä tai pääasiassa epäsuorasta maksamisesta jo liittyneiden jäsenten maksamilla suorituksilla eli ilman, että jo liittyneet jäsenet saavat korvausta etupäässä tai pääasiassa tuotteiden tai palvelujen myynnistä tai kulutuksesta, mutta heille tehdyn taloudellisen lupauksen toteuttaminen riippuu etupäässä tai pääasiassa uusien jäsenten liittymisestä ja heidän maksamistaan suorituksista (’epäsuora yhteys’)?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 18 Aluksi on todettava, että kansallisen tuomioistuimen on pääasiassa tarkistettava, onko Lucky 4 All -järjestelmä kiellettävä direktiivin 2005/29 liitteessä I olevan 14 kohdan mukaisesti.
- 19 Unionin tuomioistuin on tältä osin jo todennut, että direktiivin 2005/29 liitteessä I olevassa 14 kohdassa tarkoitettujen ”pyramidimyyntijärjestelmien” kieltäminen perustuu kolmeen kumulatiiviseen edellytykseen. Ensinnäkin tällainen myynninedistäminen perustuu lupaukseen siitä, että kuluttajalla on mahdollisuus saada taloudellinen etu. Seuraavaksi tämän lupauksen toteuttaminen riippuu muiden kuluttajien liittymisestä tällaiseen järjestelmään. Lopuksi suurin osa tuloista, joilla kuluttajille luvattu korvaus rahoitetaan, ei ole peräisin todellisesta taloudellisesta toiminnasta (ks. vastaavasti tuomio 3.4.2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, 20 kohta).
- 20 Kansallisen tuomioistuimen mukaan Lucky 4 All -järjestelmän järjestäjät ovat järjestäneet erityisen monimutkaisen järjestelmän, jossa voidaan kollektiivisesti osallistua Loterie Nationalen järjestämiin lottoarvontoihin ja joka täyttää tämän tuomion edellisessä kohdassa luetellut kaksi edellytystä, sekä mainostaneet tätä järjestelmää.
- 21 Yhtäältä kuluttajia houkuttelee lupaus sellaisen taloudellisen edun toteutumisesta, joka perustuu siihen, että kollektiivinen osallistuminen lottoon lisää merkittävästi heidän voittomahdollisuuksiaan kyseisessä onnenpelissä.
- 22 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee toisaalta, että kyseisen lupauksen toteutuminen edellyttää uusien jäsenien liittymistä järjestelmään yhä enenevässä määrin, mikä seuraa suoraan siitä, miten Lucky 4 All -järjestelmä on järjestetty ja minkälaiseen logiikkaan se perustuu. Pelaajaryhmät on nimittäin järjestetty pyramidimuotoon, jonka neljä ensimmäistä tasoa on varattu järjestelmälle itselleen. Koska voitonjako ryhmän sisällä suosii ylempiä tasoja, ennen kaikkea järjestelmä itse ja tietyssä määrin järjestelmään jo liittyneet pelaajat, jotka ovat hankkineet uusia jäseniä, hyötyvät korotetuista voittomahdollisuuksista. Kunkin pelaajan oman edun mukaista on näin ollen omaa suhteellista sijoitusta parantaakseen hankkia uusia pelaajia.
- 23 Kansallinen tuomioistuin pohtii sitä vastoin sitä, täyttyykö kolmas, taloudellisen lupauksen rahoitusta koskeva edellytys, koska tuomion 3.4.2014, 4finance (C-515/12, EU:C:2014:211), 28 kohtaa voidaan tulkita siten, että kyseinen lupaus on rahoitettava suoraan uusien jäsenten suorituksilla.
- 24 Kansallinen tuomioistuin tiedustele näin ollen, onko direktiivin 2005/29 liitteessä I olevaa 14 kohtaa tulkittava siten, että kyseisen säännöksen mukaan kaupallista menettelyä voidaan pitää ”pyramidimyyntijärjestelmänä” siinäkin tapauksessa, että sen mukaan tällaisen järjestelmän uusien jäsenten maksamien suoritusten ja järjestelmään jo liittyneiden jäsenten saamien korvausten välillä on olemassa ainoastaan epäsuora yhteys.
- 25 On palautettava mieleen, että unionin tuomioistuin on jo todennut, että kun ei ole todellista taloudellista toimintaa, josta voidaan saada riittävästi tuloja kuluttajille luvatus korvauksen rahoittamiseksi, pyramidimyyntijärjestelmä perustuu välttämättä sen osallistujien taloudelliseen

myötävaikutukseen, koska tähän järjestelmään liittyvän henkilön mahdollisuus korvauksen saamiseen riippuu etupäässä muiden liittyjien suorittamista maksuista (tuomio 3.4.2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, 21 kohta).

- 26 Tällainen järjestelmä voi olla vain ”pyramidi” sikäli kuin sen pysyvyys edellyttää yhä suuremman uusien osallistujien määrän liittymistä siinä jo oleville jäsenille maksettavien korvausten rahoittamiseksi. Se tarkoittaa myös sitä, että uusimmat liittyjät saavat pienemmällä todennäköisyydellä korvauksen osallistumisestaan. Tämä järjestelmä lakkaa toimimasta, kun liittyjien määrä, jonka pitäisi teoreettisesti kasvaa loputtomiin järjestelmän säilymiseksi, ei enää riitä rahoittamaan kaikille osallistujille luvattuja korvauksia (tuomio 3.4.2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, 22 kohta).
- 27 Edellä esitetyillä perusteilla katsominen direktiivin 2005/29 liitteessä I olevassa 14 kohdassa tarkoitetuksi ”pyramidimyyntijärjestelmäksi” edellyttää, että tällaiseen järjestelmään liittyjät tekevät taloudellisen suorituksen (tuomio 3.4.2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, 23 kohta).
- 28 Samoista syistä kyseinen luokittelu edellyttää, että uusien liittyjien maksamien suoritusten ja jo liittyneiden saamien korvausten välillä on yhteys (tuomio 3.4.2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, 27 kohta).
- 29 Tämän yhteyden luonteesta on todettava, että direktiivin 2005/29 liitteessä I olevan 14 kohdan useimmista kieliversioista ilmenee, että kuluttajan saaman korvauksen rahoitus riippuu ”etupäässä” tai ”pääasiassa” järjestelmän uusien osallistujien myöhemmin maksamista suorituksista (tuomio 3.4.2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, 28 kohta).
- 30 Kyseisen säännöksen sanamuodosta ei sitä vastoin voida johtaa sitä, että edellytetyn taloudellisen yhteyden pitäisi välttämättä olla suora. Olennaista on se, että voidaan todeta, että rahoitus riippuu ”etupäässä” tai ”pääasiassa” uusien osallistujien maksamista suorituksista. Direktiivin 2005/29 liitteessä I olevaa 14 kohtaa voidaan näin ollen soveltaa järjestelmään, jossa on olemassa epäsuora yhteys uusien jäsenten maksamien suoritusten ja järjestelmään jo kuuluvien jäsenten saamien korvausten välillä.
- 31 Kyseisen säännöksen vastakkainen tulkinta aiheuttaisi lisäksi vaaran siitä, että säännökseltä vietäisiin sen tehokas vaikutus, koska suoraa yhteyttä koskeva vaatimus mahdollistaisi helposti pyramidimyyntijärjestelmiä koskevan ehdottoman kiellon kiertämisen.
- 32 Siltä osin kuin on kyse taloudellisesta yhteydestä, jota edellytetään, jotta kyse olisi tällaisesta ”pyramidimyyntistä”, unionin tuomioistuimelle esitetystä aineistosta ilmenee, että pääasiassa voittomahdollisuus liittyy siihen, että Lucky 4 All -järjestelmään tulee jatkuvasti uusia pelaajia, mikä taas perustuu liittymismaksuun ja säännöllisiin panoksiin. Lisäksi on todettava, että voittojen – joiden todennäköisyys kasvaa sitä mukaa kuin pelaajien määräkin – porrastaminen myötävaikuttaa myös kyseisen järjestelmän rahoitukseen. Tällainen taloudellinen yhteys on epäsuora mutta varma. Kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin tarkistettava nämä seikat.
- 33 Joka tapauksessa on todettava, että Lucky 4 All -järjestelmän kaltainen järjestelmä vaikuttaisi täyttävän edellytykset, joiden perusteella se voidaan luokitella direktiivin 2005/29 liitteessä I tarkoitetuksi ”kaupalliseksi menettelyksi”, koska sen tarkoituksena on tuottaa voittoa järjestelmälle itselleen, toisin sanoen kyseisen järjestelmän järjestäjille eikä ainoastaan pelaajille. Kansallisen tuomioistuimen on varmistauduttava tästä.
- 34 Kun edellä esitetyt näkökohdat otetaan huomioon, esitettyyn kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2005/29 liitteessä I olevaa 14 kohtaa on tulkittava siten, että kyseisen säännöksen mukaan kaupallista menettelyä voidaan pitää ”pyramidimyyntijärjestelmänä” siinäkin tapauksessa, että tällaisen järjestelmän uusien jäsenten maksamien suoritusten ja järjestelmään jo liittyneiden jäsenten saamien korvausten välillä on olemassa ainoastaan epäsuora yhteys.

Oikeudenkäyntikulut

- 35 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kuudes jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta 11.5.2005 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/29/EY (”sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi”) liitteessä I olevaa 14 kohtaa on tulkittava siten, että kyseisen säännöksen mukaan kaupallista menettelyä voidaan pitää ”pyramidimyyntijärjestelmänä” siinäkin tapauksessa, että tällaisen järjestelmän uusien jäsenten maksamien suoritusten ja järjestelmään jo liittyneiden jäsenten saamien korvausten välillä on olemassa ainoastaan epäsuora yhteys.

Allekirjoitukset